

ЕДНО ДЕЛО ОБЩО, ЕДНИЧКА ЦЕЛ СВЯТА
ВДЪХВАШЕ ДУШИТЕ, СТРЯВАШЕ СЪРЦАТА...

„ЕПОПЕЯ НА ЗАБРАВЕНИТЕ”, ИВАН ВАЗОВ

Захари
Стойков

АПРИЛСКОТО
ВЪСТАНИЕ 1876

150 години Априлско въстание

От 150 години българското общество вижда в събитията от 1876 г. възплъщение на мъжество и героизъм – отчаяна борба за освобождение и независимост. Революционерът Иван Андонов пише за бунтовниците: „Народни герои, които със своето себеотрицание ми напомнят християнските мъченици в старите антични времена“.

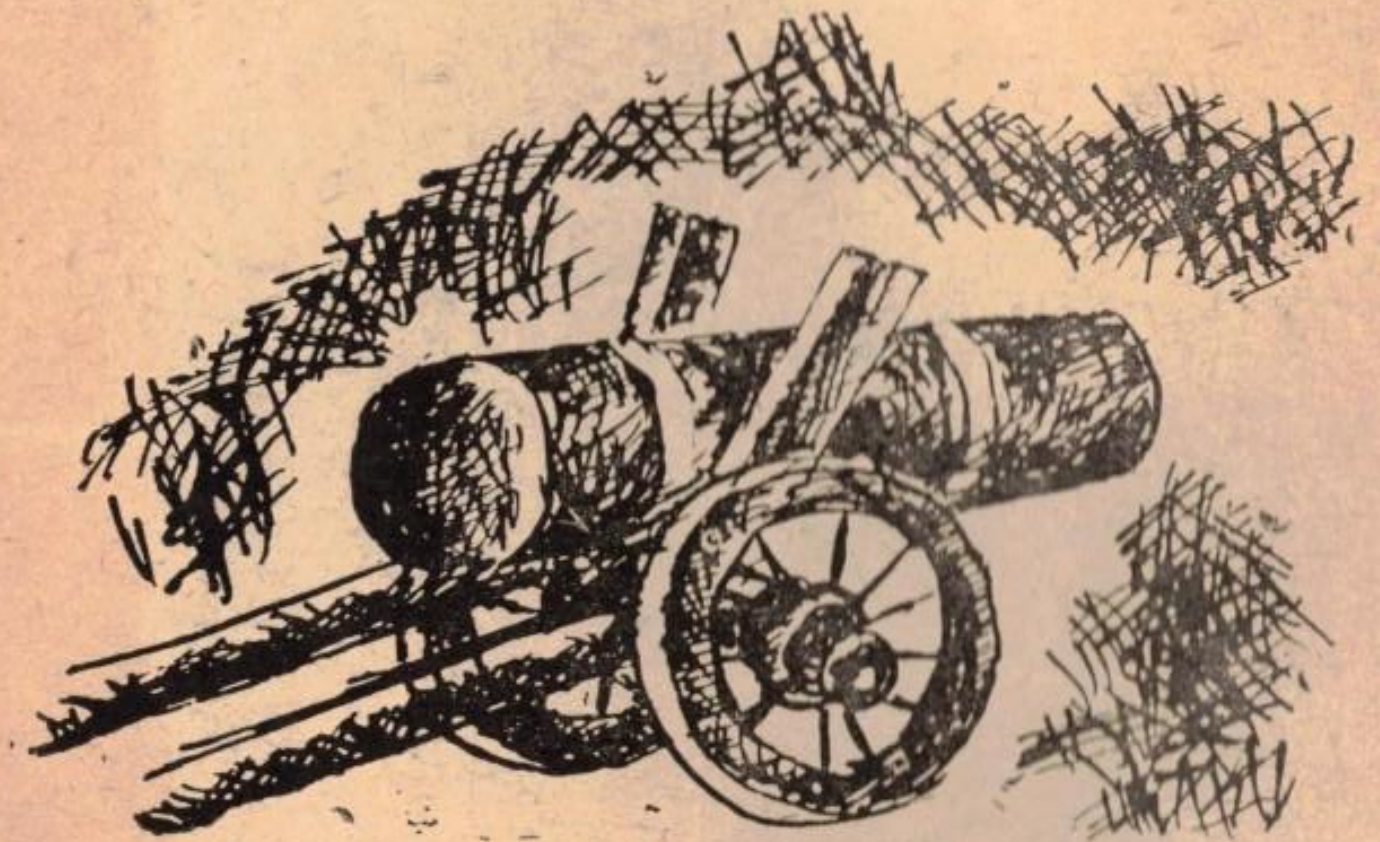
Един от символите на Априлското въстание е черешовото топче. Въстаниците няма как да се сдобият с модерно бойно оръжие, особено артилерия. Поради това, те решават сами да си направят оръдия.

Изображение от в-к Народна култура, 1961, 29 април.

Въстаниците използват черешово дърво, тъй като е много твърдо. Пробиват сърцевината му с нажежено желязо, след това го стягат с железни обръчи.

Дължината на оръдието е около 2 – 2,5 м, отворът за стрелба е около 10 см, далекостта - около 400 – 500 м. Поради липса на олово за гюлета въстаниците използват тежести от кантари и обли камъни.

Изображението е от Брошура «Априлското въстание през 1876 г. в Габровския край» . Худ Никола Николов.

По време на бунта са направени около 20 топа из революционните окръзи. Въпреки че самоделните оръдия не успяват да нанесат сериозни поражения на турците, властта е много изненадана.

Фотография на сцена от пиесата „Под игото“, представена в театър в София в периода 1951 – 1952 г. Сп. Сердика, 1952 г.

Из пиесата „Под игото“

Фотография на пленени
български въстаници и
черешово топче в
Одринския затвор през
1876 г.

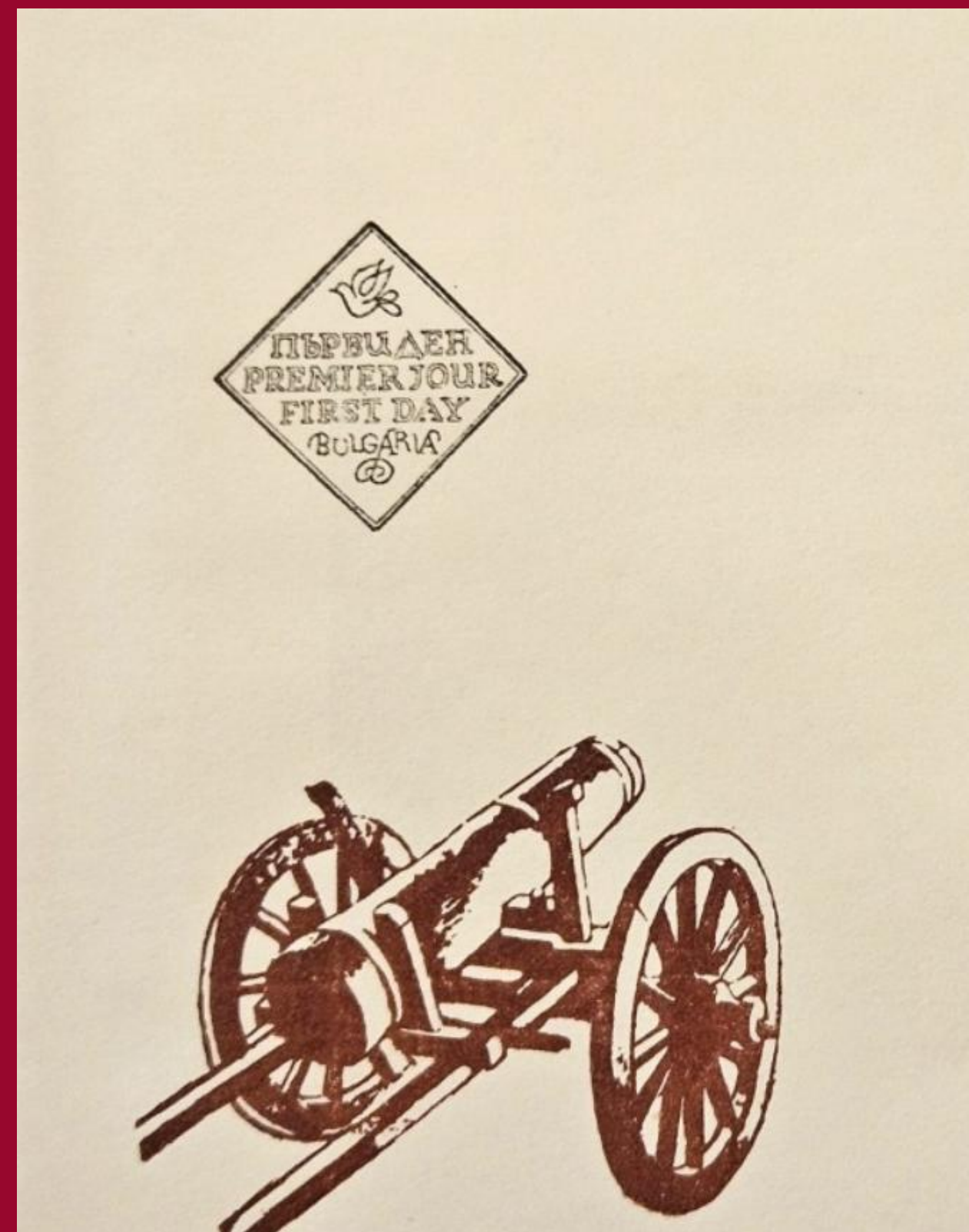
Снимката е поместена в
турските вестници под
заглавие „Българска
артилерия и
артилеристи“.

Научен архив на Институт
за исторически
изследвания - БАН, а.е. III
304

Пленените от правителствените войски дървени топове на въстаниците са изпратени в Одрин и Цариград - оръдията са прекарани с голяма тържественост по улиците на столицата на Империята, за да се увери обществеността, и особено чужденците, в революционните намерения на българите.

В един от френските вестници пишат: „Въстаниците удържаха на клетвата си. Те не можаха да победят и загинаха”.

Фотография от Научен архив на
Институт за исторически
изследвания – БАН, а.е. IV 33.

І Чирешовъ Топъ за освобождението на Панагюрското Въстание 1876 г.
Топчия; Стоилъ Финджековъ Помощникъ: Атанасъ Узуновъ

През 1882 г. въстаникът Орчо войвода (Иван Парпулов), заедно с другарите си от Априлското въстание от района на Панагюрище Стоил Финджеков и Крайчо Самоходов закарват в София ново черешово топче, конструирано по образец на тези от времето на бунта. Вероятно тогава е направена снимка – възстановка, представяща поборниците С. Финджеков и неговия помощник Атанас Узунов

Към издание на снимката от 1901 г. е записано, че черешовото топче вече навършва 25 години, като пръв с него е гръмнал С. Финджеков и А. Узунов, които и до днес са живи в Панагюрище.

Издателят Х. Васил Николов допълва „топчето като пукна, цяла Европа скокна. Аз, който съм стар поборник и другар на покойния Васил Левски, реших се да разпространя лика на това историческо топче за спомен и насърчаване на младото поколение“.

Този ликъ е на Х. Василъ Николовъ,
другаръ на покойния Василъ Левски.

Подарена то за споменъ.

За да се отбележат 25 години от въстанието, е направена снимка, издадена като картичка, представяща черешовото топче с въстаници.

Първата Българска артилерия (Черешевото топче)

Снимката е от Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ - БИА, Сб. «Портрети и снимки» а.е. С I 5258

В списанието „Илюстрована седмица“ през 1926 г. са публикувани снимки от честванията по случай 50 години от Априлското въстание. Една от тях е с обяснението „Живи въстаници и опълченци пред историческото черешово топче“.

Живитъ възстанници и опълченцитъ предъ историческото
черешово топче.

Черешовото топче.
Картина на худ. Веселин
Стайков от книгата
Априлското въстание в
1876 година на З. Стоянов.
С. 1938 г.

Снимката е от НБКМ-БИА,
Сб. «Портрети и снимки»
а.е. С I 6237

Черешовото топче-музеен експонат. Липсват сведения къде е мястото на заснемане. Ръкописно е изписана дата, която най-вероятно се разчита като 20 III 1903 г.

Запазен черешов топ е изложен след Освобождението в сградите, в които се помещава основаната след Освобождението Народна библиотека в София, а после и в Етнографския музей. Топът изгаря по време на бомбардировките през 1944 г.

Днес макет на черешово топче с размери, близки до оригиналните, може да се види в Исторически музей в Клисуре, Перушица и други градове.

Автентично черешово топче от времето на въстанието се пази в музея в Брацигово.

Изображението е публикувано във в-к Народна култура, 1961 г., 29 април. Худ. А. Ангелов.

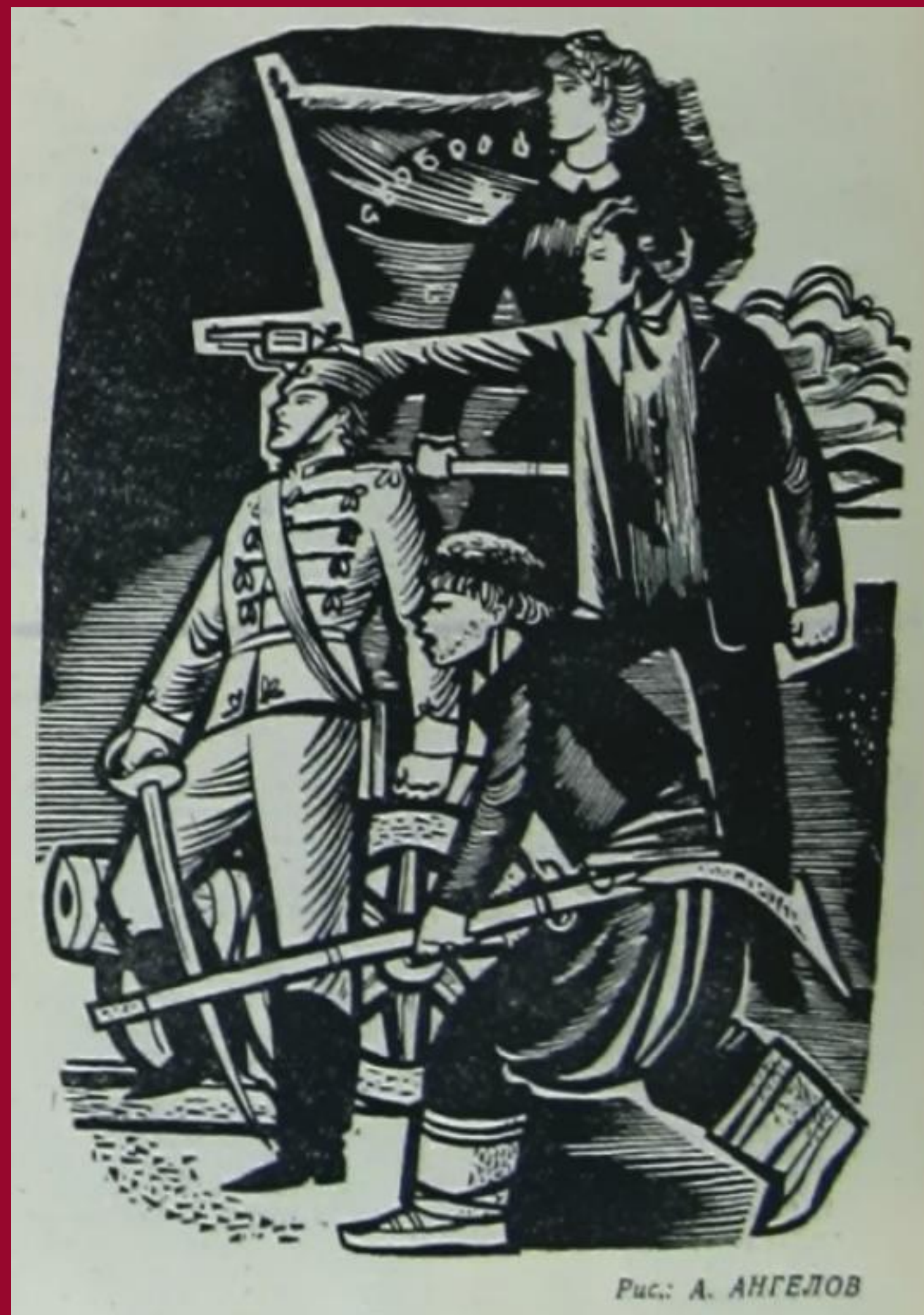

Рис.: А. АНГЕЛОВ

Райна Княгиня и знамето на въстаниците от Панагюрище

По време на подготовката на Априлското въстание в Панагюрище със задачата да се ушие знаме на революционния окръг се заема местната учителка Райна Футекова (Райна Княгиня). На знамето са извезани разярен лъв, стъпкал в краката си полумесец, и надписа „Свобода или смърт“.

Изображението е от книгата на З. Стоянов Записки по българските възстания 1870-1876. 1940 г. Худ. Никола Тузсузов.

ЗАХАРИЙ СТОЯНОВЪ
ЗАПИСКИ ПО
БЪЛГАРСКИТЪ
ВЪЗСТАНИЯ

Райна Княгиня. Худ. Лука Перфанов – Национална
библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ - БИА, Сб.
«Портрети и снимки» а.е. Гр IV 681

РАЙНА КНЯГИНЯ

През 1901 г., по случай 25-годишнината от Априлското въстание, Райна Княгиня отново извезва знамето на панагюрските въстаници. В Панагюрище е създадена чета от ветерани – въстаници с носии и въоръжение от времето на бунта - стари кремъклии пушки, саби и ножове.

Начело застава Райна Княгиня със знамето. Във връзка с тези чествания е направена снимката – възстановка, показваща Райна Княгиня като въстаник с пистолет, сабя и знамето.

Фотография от Научен архив на Институт за исторически изследвания – БАН, а.е. I 349

Известната Геройка Райна Г. Фотекова, която е участвувала въ Панагюрското въстание. (Биография-та ѝ се намира въ книгата «Турски-тъ звѣрства въ България.» Преведъ С. Стамболовъ.)

Фотография на Райна Княгиня със сабя, пушка и калпак, какъвто носят революционерите, участници в различни чети преди Освобождението.

Фотографията е възстановка, правена вероятно през 1901 г. по случай 25 години от избухване на Априлското въстание.

Научен архив на Институт за исторически изследвания – БАН, а.е. I 371

Отъ Панагюрското въстание извъст-
ната Българска геройка Райна.

Оборище. Худ. В. Стайков.
От книгата Априлското въстание в
1876 година на З. Стоянов, С. 1938 г.

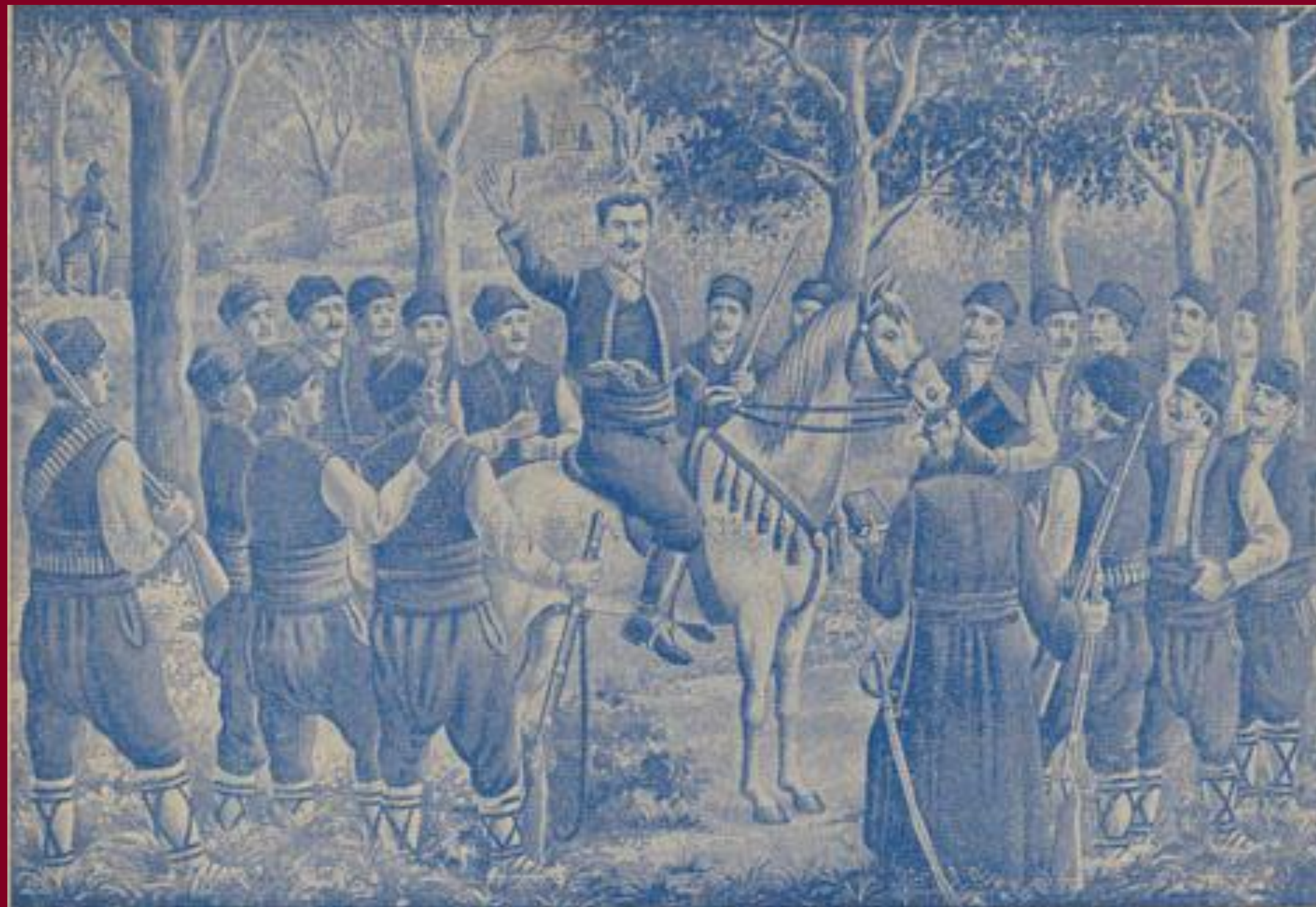

Събранието на Оборище

В местността Оборище, близо до Панагюрище, се събират комитетски дейци от IV революционен окръг, за да обсъдят организацията и избухването на готвения бунт.

Делегатите на събранието разказват: „Вътрешността на тъмното Оборище се осветляваше от 10–15 фенери, покачени по зелените дървета, които даваха най – привлекателна грандиозност на картината... тук пазеха стража такива стари дървета, които навярно са останали от старото Българско Царство“.

На събранието на Оборище
революционерът поп Груйо държи
бунтовна реч и заклева делегатите, като
ги призовава: „Всеки един от вас под
оръжие ще мине. И чеснаго кръста ще
да целуне“.

13 април 1876 год. се събра 1-то революц. народно събрание в гората Ряслатица, събрано тайно от всички власти. Народни представители Г. Бенковски пристига на бял кон с неговия щаб начело с легендарния Поп Груйо. След държаната високо патриотическа реч от Апостола, издекламира следните стихотворения:

„Впер очи балкан стаи
Горнак на кон с трабе
Едем на оръжия! Който носи
Българско име сабя да преляше
И знаме да развяе за правда
За свобода! . . .

Ха народ поробен що си
Толкогъ заспа
Ил живота свободен
Не ти е мисл . . .

Оборище. Худ. Лука Перфанов.
Национална библиотека „Св. св.
Кирил и Методий“ - БИА, Сб.
«Портрети и снимки» а.е. Гр IV
682

Чертковският манастир на Преспане, Панагюрище — София.

Съвременна картина с изобразените Лука Перфанов.

ОБОРИЩЕ

През пет векното тежко робство под турската власт, Българският народ е правил не малко опити за въстание, като е давал многобройни човешки жертви. Във освободителните войни на сърби, гърци и романи хвърля българо-доброволци са сложили своите кости. Така само българо-доброволци са вземали участие и във войните на Австрия и Русия с Турция, винаги с надеждата, че и Българският народ ще получи своята свобода, праведен и човешки живот. Народният дух и надежди са се крепили и във непримиримите въстанически (кайдушки) чети във планините, на които изначално е било: да бранят честта, имота и живота на своите сънародници и близки от турските зомбусти.

През втората половина на XIX в. се издига полустомата за едно общо българско въстание, и българският земи се раздвелят на пет революционни

окръзи, от които IV-ия обхваща западната половина на Тракия (Панагюрище), с седалище града Панагюрище. На 11, 12 и 13 април 1876 година (65) шестдесет и пет души представители от 58 селски и градски комитети се събрали във гористата, скрита и недостъпна местност „Оборище“, намираща се на 10 км. западно от Панагюрище, във Сръбна гора, дето се е решило: на 1 май да бъде обявено въстанието. Избраната 12 членна комисия, като приготвила подробният план на въстанието, между другите разпоредби, една от най-важните е била и следната: „Съ шест куршума ще се застрелят всъщност въстанието-богът, който би да даде сигнал на чест, живот и имот на жертвите турци и на други инородци“.

През пет векното робство това е било първото Българско Народно Събрание, което е поставило основите на днешната свободна и българска България.

Под картината е публикуван текст, разказващ за борбите на българите за свобода срещу петвековното тежко робство под турската власт. Освен за организацията на бунта, подчертано е, че „с шест куршума ще се застрелва всеки въстаник – боец, който би посегнал на чест, живот и имот на мирните турци и други иноподци“.

Нейчо Калъчев от Клисуре по време на въстанието се сражава като стотник на позицията „Зли дол“ – местност край Клисуре, където се води тежко сражение между въстаниците и турските войски. Той е известен със своята точна стрелба. След Освобождението го наричат „Снайпериста“ на бунта.

Снимка от Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ - БИА, Сб. «Портрети и снимки» а.е. С V 786

Разказват, че дядо Нейчо имал яка широкоплещеста натура, в него горял силен поглед. Не обичал да се хвали. Малко говорел. За миналото му се носили различни легенди - „Всеки знаел за подвизите му, когато е шетал из Балкана, но под ключ пазел народът юнашките му дела от злите уши на поробителя...“.

По изложбата работиха учениците от 105 СУ „Атанас Далчев“ : Евелин Колева – 9А; Ивет Димова – 9А; Александрина Максимова – 10Б; Михаела Русинова – 10 Б; Линда Виктория Джакомети – 10В; Дариа Господинова – 10В; Габриела Кръстева – 11 А; Китана Петрова – 12А;

Елена Иванова – преподавател по Български език и литература

Чавдар Ветов – преподавател по История и цивилизации

С подкрепата на Института за исторически изследвания към Българската академия на науките в изпълнение на Националната научна програма „Развитие на научните изследвания и иновациите в системата на българското предучилищно и училищно образование“.

